

PARTER

Kärande

1. Public Joint Stock Company Gazprom
Nametkina Street No. 16
Moskva, GCP-7, 117420
Ryssland

2. Gazprom Export LLC
Ploschad Ostrovskogo 2a letter A
191023 Sankt Petersburg
Ryssland

Ombud för 1 och 2: Advokaterna Johan Sidklev och Shirin Saif
Roschier Advokatbyrå AB
Box 7358
103 90 Stockholm

Ombud för 2: Advokaten Astrid Lundholm och biträdande juristen Oskar Magnusson
Samma adress

Svarande

Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A.
Kasprzaka 25
01-224 Warszawa
Polen

Ombud: Advokaterna Kristoffer Löf och Hanne Aarsheim samt biträdande juristen
David Akrad
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711
111 87 Stockholm

SAKEN

Klander av skiljedom meddelad den 30 mars 2020 i Stockholm

Hovrättens domslut, se nästa sida.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

1. Käromålet ogillas.
 2. Public Joint Stock Company Gazprom och Gazprom Export LLC ska solidariskt ersätta Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A:s rättegångskostnad med 510 067 euro, varav 426 507 euro avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för hovrättens dom till dess betalning sker.
 3. Sekretessbestämmelsen i 36 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen ska vara fortsatt tillämplig för uppgifter om parternas affärs- eller driftsförhållanden i aktbilagorna 2–4, 6, 10, 11, 13, 21–25, 53, 54, 59–66, 68, 79, 85–87, 89, 90, 93–95, 112, 115–119, 122–124, 142, 167, 177, 184, 185, 208, 225–227 och 229, vilka handlingar lagts fram vid hovrättens huvudförhandling inom stängda dörrar.
-

BAKGRUND

Parternas avtal och tvisten

Public Joint Stock Company Gazprom och Gazprom export LLC (gemensamt Gazprom) och Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. (PGNiG) ingick den 25 september 1996 ett avtal om gasleverans från Ryssland till Polen (Yamalavtalet). Priset för gasleveranserna bestäms enligt en prisformel som består av flera olika komponenter kopplade till alternativa energikällor. Prisformeln har valts för att pris-sättningen ska följa marknadsutvecklingen för alternativa energikällor som parterna uppfattat att gasen konkurrerar med.

Vardera parten kan under vissa förutsättningar begära att prisformeln ska justeras enligt vad som närmare anges i punkten 7.5 i Yamalavtalet. Om parterna inte kommer överens om en justering av formeln kan frågan av en part hänskjutas till skiljenämnd (punkterna 7.5 och 15).

PGNiG påkallade den 13 maj 2015 skiljeförfarande för att lösa en tvist om revision av prisformeln. Bolaget yrkade att prisformeln för den naturgas som levereras skulle justeras på visst sätt. Gazprom bestred bifall till PGNiG:s yrkande. Till ledamöter i skiljenämnden utsågs professor Julian D M Lew QC, professor dr. Klaus Sachs och dr. Christoph Liebscher MBA.

Den särskilda skiljedomen

Skiljenämnden meddelade den 29 juni 2018 en särskild skiljedom. I den särskilda skiljedomen fann skiljenämnden att PGNiG hade visat att det fanns förutsättningar för en prisjustering men att PGNiG:s begäran om prisrevision enligt den specifika formel som bolaget hade framfört inte kunde bifallas. Efter att ha fört ett resonemang i fråga om sin behörighet utifrån 1 § andra stycket lagen (1999:116) om skiljeförfarande – i skiljedomen benämnd SAA – uttalade skiljenämnden följande i punkt 274.

Therefore, in conclusion, the Arbitral Tribunal finds that it has a mandate according to sec 1 (2) SAA to decide on a price revision under the Yamal Contract different from the one requested by [PGNiG] [...] and rejected by the Arbitral Tribunal [...].

I punkten 275 (i) och (ii) i domslutet fastställde skiljenämnden att förutsättningarna för en prisjustering var uppfyllda. Vidare avslog skiljenämnden i punkten 275 (iii) i domslutet PGNiG:s begäran om en prisrevision enligt den formel som bolaget hade framfört. Slutligen angavs i punkten 275 (v) i domslutet att skiljenämnden

holds that all other matters, including but not limited to the justification of a price revision different from the one rejected in this First Award and cost reimbursement requests, will be decided at the later point in time after having heard the Parties in a subsequent phase of the proceedings, the details of which will be set forth by the Arbitral Tribunal after consultation with the Parties.

Den särskilda skiljedomen klandrades av Gazprom vid Svea hovrätt (mål nr T 8990-18). I en dom som meddelades den 23 december 2020 avvisade hovrätten Gazproms klandertalan avseende skiljenämndens beslut i punkterna 274 och 275 (v) samt avslog Gazproms klandertalan avseende punkten 275 (i)–(iii).

Den slutliga skiljedomen

Skiljenämnden meddelade den slutliga skiljedomen den 30 mars 2020. Inför den yrkade PGNiG att skiljenämnden skulle justera prisformeln på visst angivet sätt (punkten 27 [a] i skiljedomen) och att skiljenämnden skulle ogilla det förslag på prisjustering som Gazprom hade framställt inställningsvis (punkterna 27 [b-c]). I yrkandet ingick även följande (punkten 27 [d]).

In event that the Arbitral Tribunal decides to apply different price relief from that suggested by Claimant as per its broad discretion under both Clause 7.5 of the Yamal Contract and Section 1 of the SAA, then, in [PGNiG's] view, in order to reach a “*fair and unbiased*” result in this arbitration, base its decision at the very least on the following assumptions [...]

I punkten 28 (a) begärde Gazprom att skiljenämnden skulle ogilla PGNiG:s framställda yrkanden, och i punkterna 28 (b)–(d) framställde Gazprom en alternativ inställning till prisjustering för det fall skiljenämnden inte skulle avslå PGNiG:s yrkanden.

Skiljenämnden fastställde en ny prisformel (punkten 306 i skiljedomen). Ställningstagandet innebar att skiljenämnden biföll respektive avslog parternas yrkanden enligt följande (punkten 289).

[...] the Arbitral Tribunal finds that [PGNiG's] requests (b)–(d) and [Gazprom's] request (a) are to be granted, [PGNiG's] request (a) and [Gazprom's] requests (b)–(d) are to be rejected.

YRKANDEN

Gazprom har yrkat att hovrätten ska upphäva skiljedomen.

PGNiG har motsatt sig Gazproms yrkande.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

GRUNDER

Gazprom

Skiljenämnden har överskridit sitt uppdrag eller sin behörighet

Skiljenämnden har genom att meddela den slutliga skiljedomen överskridit sin behörighet eller sitt uppdrag enligt 34 § första stycket 1 eller 2 lagen om skiljeförfarande. Den andra delen av skiljeförfarandet skulle inte ha ägt rum om inte skiljenämnden felaktigt funnit sig ha ett avtalskompletteringsmandat i den särskilda skiljedomen. Varken Yamalavtalet eller parternas processhandlingar under skiljeförfarandet innehöll en gemensam partsinstruktion som gav skiljenämnden rätt att komplettera avtalet. Ett eventuellt medgivande har i vart fall återkallats under skiljeförfarandets gång.

Meddelandet av den slutliga skiljedomen är i sig ett utövande av avtalskompletteringsmandatet eftersom det som beslutas däri går utanför de processuella ramar som uppställdes av parterna inför meddelandet av den särskilda skiljedomen. Skiljenämnden kunde därför inte ha bifallit något av yrkandena som PGNiG framställde inför meddelandet av den slutliga skiljedomen utan att detta skulle utgöra ett klandergrundande fel.

Skiljenämnden har vidare inte hållit sig inom ramen för framställda yrkanden.

I den slutliga skiljedomen biföll skiljenämnden PGNiG:s yrkande i punkten 27 (d) i, som innehöll en begäran om avtalskomplettering. Skiljenämnden har därmed utövat det felaktiga avtalskompletteringsmandatet genom att inte hålla sig inom ramarna för ett ordinärt mandat, ens med hänsyn till de nya yrkanden och inställningar som parterna intog efter meddelandet av den särskilda skiljedomen. Skiljenämnden har i den slutliga skiljedomen således dömt ut något annat än vad som följer av parternas yrkanden och inställning.

De klandergrundande felen har inverkat på utgången i målet eftersom skiljenämnden i den slutliga skiljedomen har dömt ut något annat än vad som följer av parternas yrkanden och inställning. Felen har skett utan Gazproms vållande då Gazprom invänt mot att skiljenämnden skulle ha ett avtalskompletteringsmandat.

PGNiG

Skiljenämnden har inte överskridit sin behörighet eller sitt uppdrag

Skiljenämnden har inte redan genom att meddela den slutliga skiljedomen utövat ett avtalskompletteringsmandat. Skiljenämndens beslut att dela upp förfarandet och att i ett senare skede meddela en slutlig skiljedom (punkten 275 [v] i den särskilda skiljedomen) är ett handläggningsbeslut och som sådant inte klanderbart. Skiljenämndens handläggning i detta avseende kan således inte i sig utgöra ett behörighets- eller uppdragsöverskridande.

Det föreligger ett skiljeavtal mellan parterna som ger skiljenämnden behörighet att fastställa ett nytt pris (inklusive prisformel). Skiljenämnden har därför varit behörig att fastställa det nya pris (inklusive prisformel) som framgår av domslutet i den slutliga skiljedomen, oavsett om det mandat som skiljenämnden utövat är att beteckna som ett ordinärt rättskipningsmandat eller ett kompletteringsmandat.

Skiljenämnden har dessutom haft ett avtalskompletteringsmandat. Mandatet följer av Yamalavtalets materiella bestämmelser, särskilt punkten 7.5, som regleras av rysk rätt. Det av skiljenämnden definierade uppdraget enligt Yamalavtalet punkt 7.5 utgör ett avtalskompletteringsmandat enligt svensk skiljeförfaranderätt. Gazprom har vidare

under skiljeförfarandet bekräftat att skiljenämnden hade ett sådant mandat. Ett mandat som grundas på parternas avtal kan inte ensidigt återtas.

Även om skiljenämnden inte haft ett avtalskompletteringsmandat har den ändå dömt inom sin behörighet och sitt uppdrag. Skiljenämnden har i fråga om de olika komponenterna i prisformeln lagt sig mellan parternas respektive yrkanden. Skiljenämnden har således inte dömt ut mer eller något annat – utan mindre – än vad PGNiG har yrkat. För det fall domstolen anser att yrkandena inte går att jämföra numeriskt föreligger ändå inget överskridande av uppdraget, eftersom avvikelsen i sådant fall håller sig inom det utrymme som finns att utdöma något kvalitativt annorlunda än vad parterna yrkat och ändå hålla sig inom ramen för det ordinära mandatet.

Skiljenämndens påstådda behörighets- eller uppdragsöverskridande har inte inverkat på målets utgång eftersom skiljenämnden, i den slutliga skiljedomen, endast utövat ett ordinärt mandat. Inte ens om skiljenämnden felaktigt skulle ha funnit sig ha ett avtalskompletteringsmandat har det fått någon inverkan på utgången i målet.

Gazproms talan är prekluderad

Gazprom har avstått eller försuttit rätten att göra gällande den påstådda frånvaron av avtalskompletteringsmandat som grund för klander.

Redan i inlagorna ”Notice of Arbitration” och ”Statement of Claim” i skiljeförfarandet gjorde PGNiG gällande att skiljenämnden hade ett avtalskompletteringsmandat. Gazprom invände inte mot nämndens behörighet i sitt svaromål i skiljeförfarandet, utan bekräftade att skiljenämnden hade ett avtalskompletteringsmandat. Gazprom har således – om det inte redan förelåg ett avtalskompletteringsmandat i enlighet med Yamalavtalet – i samstämmighet med PGNiG tillskapat ett sådant mandat. Gazprom kan inte senare ensidigt återta nämnda mandat. Gazprom har därefter deltagit i skiljeförfarandet utan att invända mot skiljenämndens avtalskompletteringsmandat.

Även Gazproms rätt att göra gällande att punkten 7.5 i Yamalavtalet är en del av skiljeavtalet och underkastad svensk rätt är prekluderad enligt 34 § andra stycket lagen om skiljeförfarande.

Gazprom

Gazproms talan är inte i någon del prekluderad

Det förnekas att Gazproms talan är prekluderad. PGNiG:s inledande skrifter i skiljeförfarandet innehöll inte någon begäran om att skiljenämnden skulle komplettera Yamalavtalet. Först vid förhandlingen 3–7 april 2017 anförde PGNiG att skiljenämnden med stöd av ett avtalskompletteringsmandat helt fritt kunde bestämma ett nytt pris om den skulle ogilla PGNiG:s yrkande. Gazprom invände då mot påståendet. Gazprom har inte heller dessförinnan medgett att skiljenämnden haft ett avtalskompletteringsmandat. Ett eventuellt medgivande har i vart fall återkallats under skiljeförfarandets gång.

Gazprom gör gällande att skiljenämndens beslut att tilldela sig ett avtalskompletteringsmandat var felaktigt enligt svensk rätt (lex arbitri). Denna inställning hade Gazprom redan under skiljeförfarande. Någon preklusion av Gazproms rätt att göra gällande detta kan därför inte komma i fråga.

För det fall hovrätten finner att Gazprom invänt för sent har tidpunkten för Gazproms invändning inte påverkat förfarandet.

UTVECKLING AV TALAN

Gazprom

När skiljeförfarandet påkallades tog PGNiG inte upp frågan om ett avtalskompletteringsmandat och framställde därefter sitt i Statement of Claim endast ett specifikt yrkande och således ingen bredare begäran om prisjustering. Gazprom bestred yrkandet då det inte uppfyllde villkoren för prisjustering. Gazprom medgav att skiljenämnden hade rätt att ändra prisformeln med stöd av ett ordinärt mandat för en

skiljenämnd. Gazproms ståndpunkt låg i linje med den bedömning som hade gjorts av en skiljenämnd i en tidigare tvist mellan parterna.

Vid förhandlingen den 3–7 april 2017 begärde PGNiG för första gången att priset skulle bestämmas helt fritt med ett avtalskompletteringsmandat för det fall bolagets specifika yrkande ogillades. Gazprom invände då mot denna begäran. Skiljenämnden förelade i Procedural Order 69 parterna att yttra sig i frågan om skiljenämndens mandat. I ett yttrande den 26 maj 2017 motsatte sig Gazprom på nytt att skiljenämnden hade rätt att utöva ett avtalskompletteringsmandat. Efter en ny förhandling meddelades den särskilda skiljedomen. I den domen ogillade skiljenämnden PGNiG:s specifika yrkande om prisjustering, men den ansåg sig ha ett avtalskompletteringsmandat och fortsatte processen för att kunna utöva det.

Gazprom klandrade den särskilda skiljedomen bland annat på den grunden att skiljenämnden tilldelat sig ett avtalskompletteringsmandat och därför delat upp handläggningen. Hovrätten avvisade Gazproms talan såvitt avsåg beslutet att dela upp förfarandet då det inte ansågs vara ett klanderbart beslut. Av hovrättens dom framgår uttryckligen att domstolen inte tagit ställning till om skiljenämnden hade ett avtalskompletteringsmandat.

Efter den särskilda skiljedomen tog skiljenämnden en betydligt mer aktiv roll i förfarandet. Den drev processföringen och styrde parternas sakkunniga och därmed det material som dessa tillförde processen. I Procedural Order 94 efterfrågade skiljenämnden underlag från parterna för att kunna formulera prisformeln. Det framgår vidare av Procedural Order 97 att de sakkunniga endast fick ta instruktioner av skiljenämnden. Skiljenämnden agerade således med stöd av det mandat som den ansett sig ha i den särskilda skiljedomen. Skiljenämnden uttalade också att den avsåg att komplettera avtalet. Gazprom deltog i denna del av förfarandet under protest.

Skiljenämnden höll sig inte inom ramen för ett ordinärt mandat i den slutliga domen. De yrkanden om prisformel som parterna framfört var inte numeriskt jämförbara, eftersom komponenterna var delar i en komplicerad formel med flera rörliga delar. Skiljenämnden dömde därför över något annat än det PGNiG yrkat när den fastställde

prisformeln. I avsaknad av ett avtalskompletteringsmandat gick nämnden därmed utanför sitt uppdrag eller sin behörighet.

Ett avtalskompletteringsmandat förutsätter att skiljenämnden har en helt diskretionär rätt att bestämma avtalsinnehållet. Yamalavtalet innehåller flera begränsningar. Det framgår till en början av punkten 7.5 att ett nytt pris ska vara "fair and unbiased". Vidare anges att en ny prisformel ska fastställas "in accordance with the provisions of this contract". Det framgår också att skiljenämnden ska ta ett antal förhållanden på energimarknaden "into account" när den bestämmer en prisformel. Yamalavtalet ger därför inte skiljenämnden ett sådant avtalskompletteringsmandat som avses i 1 § andra stycket lagen om skiljeförfarande.

PGNiG

Det är ostridigt att en skiljenämnd har rätt att fortsätta handläggningen eller tillåta nya yrkanden. Skiljenämnden har därför inte begått något handläggningsfel när den delat upp förfarandet och därefter meddelat den slutliga skiljedomen. Parterna är i hovrätten också överens om att skiljenämnden hade rätt att fastställa ett nytt pris och ändra avtalsinnehållet i den delen. I skiljeförfarandet var stora delar av prisformeln inte tvistig. Det är således ostridigt vad skiljenämnden och parterna har gjort. Däremot är man inte överens om den rättsliga betydelsen av handlingarna.

PGNiG framställde ett yrkande enligt en specifik formel. Skiljenämnden var dock inte begränsad till att bifalla den framställda prisformeln utan kunde döma ut mindre. PGNiG uttalade också redan i sitt Statement of Claim att skiljenämnden hade ett avtalskompletteringsmandat. Gazprom bekräftade i sitt Statement of Defence att skiljenämnden hade i uppdrag att revidera prisformeln. Invändningen från Gazprom gällde att skiljenämnden inte hade rätt att ändra andra villkor än prisformeln i avtalet.

PGNiG förklarade vid öppningsanförandet vid förhandlingen den 3–7 april 2017 att skiljenämnden inte var bunden av dess yrkande. Gazprom invände att man endast försvarat sig mot viss indexering och att man behövde tid för att invända mot ett nytt

yrkande. Det var enligt Gazproms mening olämpligt ("inappropriate") att framställa ett nytt yrkande då det gjordes för sent i processen.

Skiljenämnden beslutade i den särskilda skiljedomen att fortsätta handläggningen. Domskälsvis uttalade den sig om sitt uppdrag. Skiljenämnden fann att det framgick direkt av Yamalavtalet att den hade ett avtalskompletteringsmandat.

Efter den särskilda skiljedomen fick parterna ge in fem yttranden och det hölls tre förhandlingar. Det hölls till exempel en förhandling där parterna fick argumentera om en rapport som utarbetats av parternas experter gemensamt. Det fanns således inget överraskningsmoment för någon av parterna. Det är vidare inte ovanligt att en skiljenämnd lämnar instruktioner till experter.

Skiljenämnden fastställde i den slutliga skiljedomen en prisformel som baserades på expertutlåtanden och data som fanns i målet. Parterna var överens om stora delar av prisformeln. Det enda som skiljenämnden därför behövde ta ställning till var hur tungt två komponenter skulle väga i prisformeln. PGNiG begärde en viktning med vissa procenttal för de båda komponenterna medan Gazprom begärde en annan viktning av samma komponenter. Skiljenämnden kom fram till en indexering av komponenterna som låg under det som PGNiG begärt men över det som Gazprom begärt i fråga om de två komponenterna. Skiljenämnden har således bestämt en ny prisformel med ledning av parternas yrkanden. Den fastställda prisformeln skulle vidare endast gälla för förfluten tid. Skiljenämnden kunde därför överblicka det ekonomiska utfallet för hela den period som formeln skulle gälla.

UTREDNINGEN

Parterna har åberopat skriftlig bevisning.

DOMSKÄL

Betydelsen av en rätt att komplettera avtalet

Enligt 34 § första stycket lagen om skiljeförfarande, i dess lydelse före den 1 mars 2019 som är tillämplig i detta mål, ska en skiljedom upphävas på talan av en part bl.a. om skiljedomen inte omfattas av ett giltigt skiljeavtal mellan parterna eller om skiljenämnden har överskridit uppdrag.

Gazproms talan bygger, i korthet, på att skiljenämnden felaktigt har bedömt sig ha ett avtalskompletteringsmandat. I avsaknad av ett sådant mandat har skiljenämnden överskridit sitt uppdrag eller sin behörighet dels genom att överhuvudtaget meddela den slutliga skiljedomen, dels genom att fastställa en prisformel som gick utöver PGNiG:s yrkanden. Enligt Gazprom förutsätter ett avtalskompletteringsmandat att skiljenämnden är helt fri att göra en diskretionär bestämning av avtalsinnehållet. Om det finns underlag i fråga om hur nämnden ska bestämma avtalsinnehållet, är det enligt Gazprom fråga om ett ”ordinärt mandat” för skiljenämnden.

Såsom Gazprom har fört sin talan är det alltså en central fråga vad som avses med ett mandat att komplettera ett avtal, liksom vad skiljenämnden haft för mandat i det avseendet.

I 1 § lagen om skiljeförfarande anges vad som är skiljedomsmässigt, det vill säga vilka frågor som kan lämnas till en skiljenämnd att avgöra (se prop. 1998/99:35 s. 210). Av paragrafens andra stycke framgår att parterna får låta skiljemännen komplettera ett avtal utöver vad som följer av tolkning av avtal. Bestämmelsen infördes för att skiljenämndens befogenheter att komplettera avtal skulle framgå klart av lag (a. prop. s. 61). Den syftar således till att klargöra gränserna för vad som är skiljedomsmässigt i nu aktuellt avseende.

En skiljenämnds kompetens kan alltså innefatta en rätt att komplettera avtal i sådana avseenden där det saknas underlag för hur bedömningarna ska göras och detta oberoende av om uppdraget kan bedömas som rättskipning (a. prop s. 61). En sådan avsaknad av vägledning för skiljenämndens bedömningar är dock enligt hovrättens

mening inte en förutsättning för en rätt att komplettera avtalet i lagens mening utan utgör en borte gräns för vilka frågor som kan lämnas till en skiljenämnd. Av detta följer att det inte är meningsfullt att upprätthålla någon skarp gräns mellan en rätt att komplettera ett avtal och en rätt att till exempel fylla ut ett avtal (jfr Lindskog, Skiljeförfarande. En kommentar, 2020, s. 281 not 1120). Varken lagtexten eller förarbetena innehåller heller någon definition av en rätt att komplettera avtal eller ens ett försök att definiera en sådan rätt.

Huruvida skiljenämnden har rätt att komplettera ett avtal, eller hur långt denna rätt sträcker sig, kan följaktligen inte bedömas med ledning av en tänkt definition av vad som är ett avtalskompletteringsmandat i lagens mening. Det är i stället det bakomliggande skiljeavtalet och andra handlingar, och vad som därur kan utläsas om gränserna för skiljenämndens uppdrag, som kan ha betydelse för skiljenämndens rätt att komplettera avtalet. Det är också utgångspunkten i förarbetena (se a. prop. s. 62 och s. 210 f.). En gräns för skiljenämnden utgörs därvid av vad som anses som skiljedoms- mässigt enligt 1 § andra stycket lagen om skiljeförfarande.

I linje med det anförda ligger att en rätt för skiljenämnden att komplettera ett avtal inte medför att processuella regler sätts ur spel. En annan sak är att skiljenämndens utrymme att handlägga ett mål kan påverkas av hur långtgående dess uppdrag är. Om skiljenämnden exempelvis har ett stort diskretionärt utrymme att bestämma ett avtalsinnehåll, torde ofta återopande av omständigheter inte tillmätas samma betydelse som i andra tvister (se a. prop. s. 144). Grundläggande regler, t.ex. om rätt att utföra sin talan, måste dock givetvis alltid upprätthållas.

Skiljenämndens rätt att komplettera avtalet i detta fall

Skiljenämnden tillämpade rysk rätt (i det här fallet CISG) vid tolkning av Yamalavtalet, däribland punkten 7.5. Nämnden ansåg att Yamalavtalet gav den ett mandat att komplettera avtalet enligt 1 § andra stycket lagen om skiljeförfarande (se bland annat punkterna 62 och 269 i den särskilda skiljedomen).

Parterna i skiljeförfarandet var överens om att skiljenämnden hade i uppdrag att ta fram en ny prisformel (för det fall något av de s.k. triggervillkoren var uppfyllt). Meningsskiljaktigheten rörde om detta uppdrag skulle kvalificeras som ett mandat enligt 1 § andra stycket lagen om skiljeförfarande (se punkterna 207, 208 och 210 i den särskilda skiljedomen). Som framgår ovan anser hovrätten emellertid att en sådan rättslig kvalifikation av ett mandat saknar självständig betydelse.

Hovrätten, som tillämpar svensk skiljemannarätt, instämmer i skiljenämndens slutsats att parternas avtal innebar att den haft rätt att komplettera avtalet genom att justera prisformeln. Vissa hållpunkter för bedömningen finns i Yamalavtalet men dessa är inte särskilt begränsande för skiljenämndens handlingsutrymme. Det framgår således t.ex. att en justering ska vara ”fair and unbiased” och att vissa marknadsförhållanden ska beaktas. Skiljenämndens får således anses ha haft en stor frihet att revidera prisformeln.

Som framgår ovan har Gazprom gjort gällande att skiljenämnden endast haft ett ”ordinärt mandat” och inte ett ”avtalskompletteringsmandat”, men att om det funnits ett medgivande till ett avtalskompletteringsmandat så har det i vart fall återkallats under skiljeförfarandets gång. I och med att rätten att komplettera avtalet följer av parternas avtal kan denna kompetens för nämnden enligt hovrättens mening inte återkallas ensidigt (se Lindskog, a.a., s. 282). I förevarande fall blir det emellertid av underordnad betydelse, eftersom även Gazprom godtagit att nämnden haft rätt att justera prisformeln så länge som detta skett inom ramen för det som Gazprom valt att benämna ett ordinärt mandat.

Skiljenämnden har inte begått något fel genom att meddela den slutliga skiljedomen

Gazprom har gjort gällande att skiljenämnden gått utöver sitt uppdrag eller sin behörighet redan genom att meddela den slutliga skiljedomen, då domslutet går utöver de yrkanden som framställts inför den särskilda skiljedomen.

Uppdelningen av förfarandet ska ses mot bakgrund av att skiljenämnden ansåg det nödvändigt att låta parterna utföra sin talan med avseende på andra tänkbara justeringar av prisformeln än de som framförts inför den särskilda skiljedomen (se bland annat punkterna 214 och 275 [v] i den särskilda skiljedomen). Efter uppdelningen erbjöds båda parter tillfälle att argumentera i frågan, PGNiG tilläts att framställa nya yrkanden och expertbevisningen kompletterades.

Skiljenämndens beslut att dela upp handläggningen är ett inte klanderbart handläggningsbeslut och Gazproms talan i den delen har tidigare avvisats av hovrätten. Därutöver kan konstateras att en skiljenämnd har rätt att dela upp förfarandet och att meddela delavgöranden (se artikel 32.1 i UNCITRAL Arbitration Rules [1976] som gällde för skiljeförfarandet).

Det saknas enligt hovrättens mening stöd för Gazproms uppfattning att skiljenämnden i den slutliga skiljedomen varit förhindrad att döma över något annat än de yrkanden som framställdes inför den särskilda skiljedomen. En sådan uppfattning innebär i realiteten att skiljenämnden inte haft möjlighet att dela upp handläggningen, eftersom varje tillägg i form av till exempel nya yrkanden då skulle vara otillåtet. Som framgår ovan anser hovrätten att skiljenämnden hade rätt att komplettera avtalet, men att denna kvalifikation inte i sig har någon självständig betydelse (jfr bland annat punkten 250 i den särskilda skiljedomen). Det sätt som skiljenämnden valde att kvalificera sitt uppdrag på saknar betydelse för bedömningen av skiljenämndens rätt att dela upp handläggningen i syfte att kunna hantera frågan om revideringen av prisformeln på ett ändamålsenligt sätt. Det har vidare inte påståtts att de ändringar av talan som PGNiG gjort varit otillåtna. Hovrätten anser därför att skiljenämnden inte överskridit sitt uppdrag eller sin behörighet, eller begått något annat klandergrundande fel, redan genom att meddela den slutliga skiljedomen.

Skiljenämnden har inte dömt utöver framställda yrkanden

En skiljedom kan som framgår ovan upphävas om skiljenämnden överskridit sitt uppdrag. Har nämnden gått utöver parternas yrkanden kan ett överskridande av uppdraget ha förekommit (se till exempel a. prop. s. 143).

De prisformler som parterna begärde skulle fastställas är komplexa och består av flera rörliga komponenter. Det kan därför vara svårt att bedöma hur ett avsteg från en viss formel slår ekonomiskt. Inför den slutliga skiljedomen hade parterna enats om stora delar av formeln och den oenighet som fanns rörde hur två komponenter skulle viktas i formeln. I den delen begärde PGNiG i första hand ett visst värde för komponenterna medan Gazprom för sin del förde fram en formel med en annan viktning av samma komponenter (se punkterna 258–261 i den slutliga skiljedomen). Skiljenämnden fastställde en formel som låg mellan parternas yrkanden och motsvarade ett medelvärde av de förslag som tagits fram av experterna (punkten 271 i den slutliga skiljedomen).

Även om parternas respektive yrkanden är svåra att beräkna ekonomiskt kan de sägas röra sig på samma skala, då endast viktningen av två komponenter varit omstridd. PGNiG hade begärt att skiljenämnden skulle använda sig av sitt breda mandat för att fastställa en annan formel för det fall nämnden inte godtog den som bolaget framfört. Den formel som kom att fastställas av skiljenämnden var vidare resultatet av ett gemensamt utlåtande från anlidade experter i målet. Gazprom har således haft all anledning att vänta sig att utgången skulle kunna bli en kompromiss mellan parternas yrkanden och att föra sin talan med den utgångspunkten. Till detta kommer att skiljenämnden haft en stor frihet att fastställa en ny prisformel, vilket talar för att skiljenämnden haft rätt att fastställa en formel som ligger mellan parternas yrkanden (se Lindskog, a. a., s. 283 och Heuman, Festskrift till Ulf K. Nordenson, 1999, s. 192 f.).

Hovrätten anser sammantaget att skiljenämnden i sitt domslut inte har dömt över något annat än vad som följt av parternas respektive yrkanden och inställning. Skiljenämnden har således inte överskridit sitt uppdrag eller sin behörighet genom att fastställa den prisformel som beslutades i den slutliga domen.

Frågan om preklusion

PGNiG har gjort gällande att delar av Gazproms talan är prekluderad enligt 34 § andra stycket lagen om skiljeförfarande. I och med att hovrätten inte funnit att skiljenämnden

begått några fel som ska leda till att skiljedomen ska upphävas saknar frågan om preklusion självständig betydelse. Följande kan inte desto mindre sägas i frågan.

PGNiG har för det första invänt att Gazproms rätt att göra gällande den påstådda frånvaron av avtalskompletteringsmandat som grund för klander är prekluderad.

PGNiG berörde visserligen frågan om skiljenämndens avtalskompletteringsmandat i sitt Statement of Claim, men frågan fick faktisk betydelse först vid förhandlingen den 3–7 april 2017 då bolagets inställning i denna del preciserades. Såväl skiljenämnden som Gazprom uppfattade PGNiG:s begäran vid förhandlingen som något nytt och Gazprom invände då. Hovrätten anser därför inte att Gazprom genom att delta i förfarandet utan invändning eller på annat sätt får anses ha avstått från att åberopa frånvaron av ett mandat att komplettera avtalet. Bolagets rätt att åberopa den omständigheten är således inte prekluderad.

PGNiG har vidare gjort gällande att Gazproms rätt att göra gällande att punkten 7.5 i Yamalavtalet är en del av skiljeavtalet och underkastad svensk rätt är prekluderad.

Enligt hovrättens bedömning är det som Gazprom framfört i denna del primärt att anse som rättslig argumentation och inte som en åberopad omständighet. Oavsett hur det förhåller sig med den saken, framgår det av utredningen att Gazprom i skiljeförfarandet hänförde sig både till punkten 7.5 i Yamalavtalet och till innehållet i svensk rätt i frågan om skiljenämndens rätt att komplettera avtalet. Någon preklusion kan således inte ha inträtt heller i denna del.

Rättegångskostnader

Gazprom ska som tappande part ersätta PGNiG för dess rättegångskostnad (18 kap. 1 § rättegångsbalken).

PGNiG har yrkat ersättning med 510 067 euro. Av beloppet avser 426 507 EUR ombudsarvode och 83 560 euro ersättning för utfört arbete till Rymarz Zdort som var ombud i det underliggande skiljeförfarandet.

Gazprom har överlämnat till hovrätten att bedöma skäligheten av yrkade belopp.

Ett klandersmål är en granskning av skiljeförfarandet i formell mening. Det material som parterna behövt gå igenom för att kunna föra sin talan har inte desto mindre varit omfattande. En del av de frågor som förekommit i målet får vidare anses vara svåra och arbetskrävande. Det är också förståeligt att biträde av ombud i skiljeförfarandet har behövts för att talan i klander målet ska kunna utföras på ett ändamålsenligt sätt. Det underliggande värdet på tvisteföremålet är vidare stort. Hovrätten anser sammantaget att det yrkade beloppet är skäligt.

Sekretess

Sekretessbestämmelsen i 36 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska vara fortsatt tillämplig för uppgifter om parternas affärs- och driftförhållanden i handlingar som lagts fram vid huvudförhandlingen i hovrätten inom stängda dörrar.

Överklagande

Enligt 43 § andra stycket lagen om skiljeförfarande får hovrättens avgörande inte överklagas. Hovrätten får dock tillåta att avgörandet överklagas, om det är av vikt för rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen.

De frågor om en skiljenämnds rätt att komplettera ett avtal som aktualiseras i målet har inte närmare prövats av Högsta domstolen. Hovrätten anser att det är av vikt att överklagandet prövas av Högsta domstolen och tillåter därför att domen överklagas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga A

Överklagande senast den 6 april 2022.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Kenneth Nordlander, Mats Holmqvist och Thomas Edling, referent.

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se